

10.1515/sectio-2015-0030

ANNALES
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN – POLONIA

VOL. XL, 2

SECTIO I

2015

VADIM GIERKO

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej

„Ukrainizacja” polskich uczelni na tle umiędzynarodowienia
kształcenia na poziomie wyższym w Polsce

„Ukrainization” of the Polish Universities and the Internalization
of Higher Education in Poland

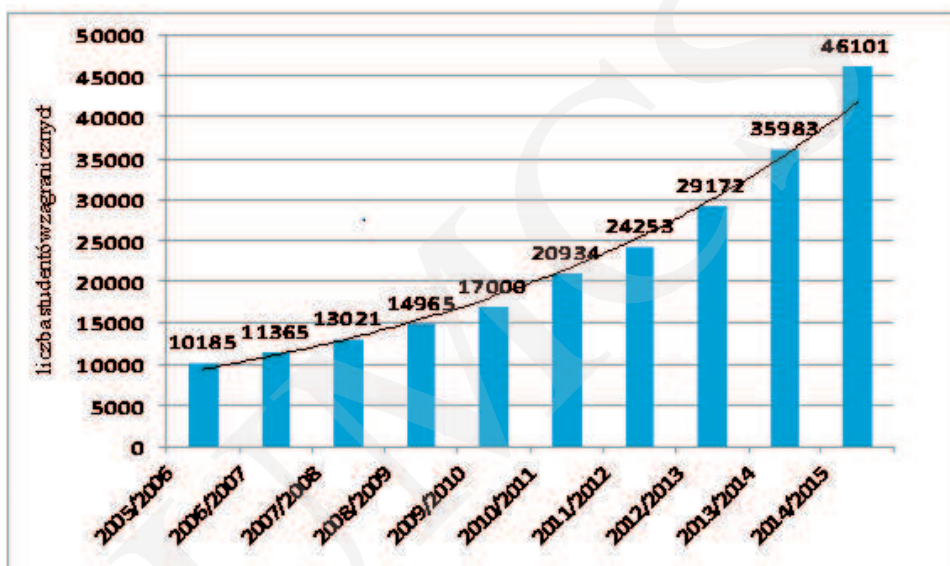
UMIĘDZYNARODOWIENIE KSZTAŁCENIA
NA POZIOMIE WYŻSZYM W POLSCE

W roku akademickim 2013/2014 na polskich uczelniach kształciło się ok. 36 000 cudzoziemców, natomiast w 2014/2015 – ponad 46 000 osób pochodzących ze 158 krajów¹ (wykres 1). Można stwierdzić, że takiego wzrostu liczby studentów zagranicznych Polska nigdy nie doświadczyła, gdyż wzrost w porównaniu z rokiem poprzednim wyniósł 28%, natomiast w ciągu dwóch lat – 58%². Jednym z czynników, który spowodował taki przyrost studentów z zagranicy jest z pewnością aktywna polityka rekrutacyjno-promocyjna polskich uczelni na świecie, które podejmują szereg działań mających na celu pozyskać studentów-obcokrajowców. Do tych działań należą m.in.: prowadzenie stron internetowych w językach obcych, udział w międzynarodowych targach edukacyjnych, spotkania z uczniami szkół i studentami w krajach pochodzenia cudzoziemców, współpraca z instytucjami rekrutującymi cudzoziemców na studia, zapewnienie instytucjonalnej opieki ze strony uczelni studentom zagranicznym, prowadzenie uczelnianych profili na portalach społecznościowych, kampanie reklamowe, pro-

¹ *Over 46 000 International Students in Poland*, www.studyinpoland.pl/en/index.php/news/40-over-46-000-international-students-in-poland [dostęp: 18.10.2015].

² Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego. Zob. także: *Over 46 000 International Students in Poland*, www.studyinpoland.pl/en/index.php/news/40-over-46-000-international-students-in-poland [dostęp: 18.10.2015].

wadzenie kursów językowych dla obcokrajowców, prowadzenie zajęć w językach obcych, zatrudnianie zagranicznych wykładowców itd.³ Niezwykle istotną rolę w zakresie promocji Polski jako kraju przyjaznego dla studentów zagranicznych pełni program „Study in Poland”, w którym uczestniczy ponad 40 uczelni⁴.

Wykres 1. Liczba studentów zagranicznych w Polsce w latach 2005–2015

Źródło: opracowanie własne.

Jeszcze do niedawna współczynnik umiędzynarodowienia kształcenia w Polsce nie wynosił nawet 1%, natomiast w roku akademickim 2014/2015 jego wartość stanowiła już ok. 3,1%⁵ (wykres 2).

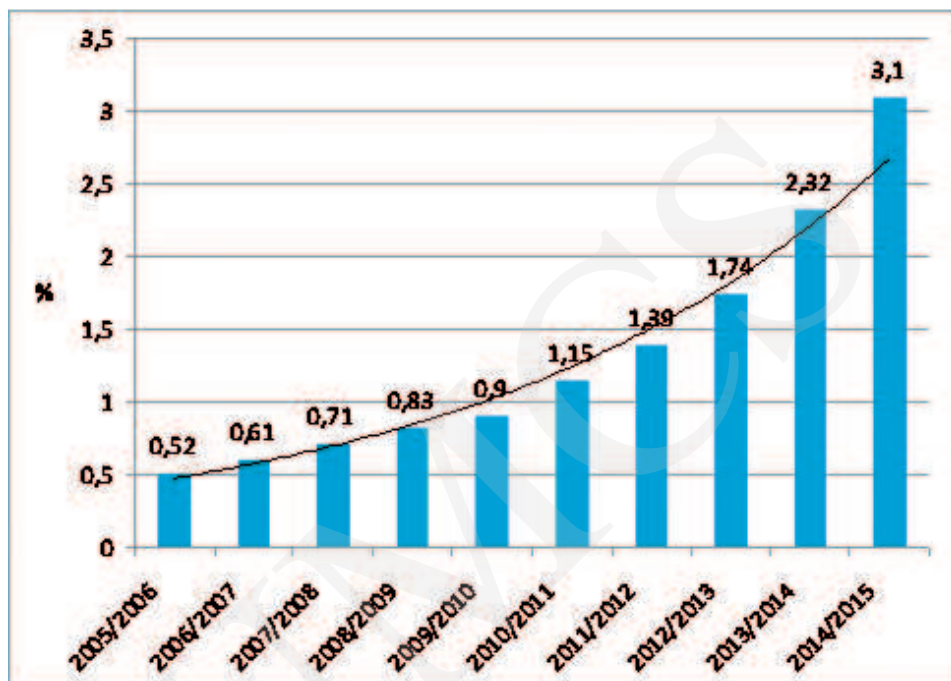
Na wzrost współczynnika wpływ miało nie tylko zwiększenie liczby studentów z zagranicy, ale także spadek liczby studentów polskich o ok. 8,7% (w roku akademickim 2013/2014), który jest spowodowany niżem demograficznym⁶.

³ J. Łukaszewska, *Jak szkoły wyższe zabiegają o studentów cudzoziemców*, „Biuletyn Migracyjny” 2010, nr 26, s. 7; *Study in Poland. Studenci zagraniczni w Polsce 2012*, Fundacja Edukacyjna „Perspektywy”, www.studyinpoland.pl/konsorcjum/pdf/oraporce_atudy_in_poland2012.pdf [dostęp: 22.01.2015], s. 40, 41.

⁴ Więcej informacji na temat programu: www.studyinpoland.pl [dostęp: 22.01.2015].

⁵ *Over 46 000 International Students in Poland*, www.studyinpoland.pl/en/index.php/news/40-over-46-000-international-students-in-poland [dostęp: 18.10.2015].

⁶ *Bezprecedensowy wzrost liczby studentów zagranicznych w Polsce*, www.perspektywy.pl/portal/index.php?option=com_content&view=article&id=1572:bezprecedensowy-wzrost-liczby-studentow-zagranicznych-w-polsce&catid=24&Itemid=119 [dostęp: 22.01.2015]; *Zagraniczni studenci ratują uczelnie przed niżem*, www.dziennikpolski24.pl/artukul/3623032,zagraniczni-studenci-ratuja-uczelnie-przed-nizem,id,t.html?cookie=1 [dostęp: 22.01.2015].

Wykres 2. Współczynnik umiędzynarodowienia polskich uczelni w latach 2005–2015

Źródło: opracowanie własne.

Mimo że wartość współczynnika jest daleka od średniej unijnej (Polska jest jednym z najmniej umiędzynarodowionych krajów w zakresie kształcenia na poziomie wyższym w Unii Europejskiej i OECD⁷), to jednak warto zaznaczyć, że dynamika wzrostowa współczynnika dobrze rokuje na przyszłość.

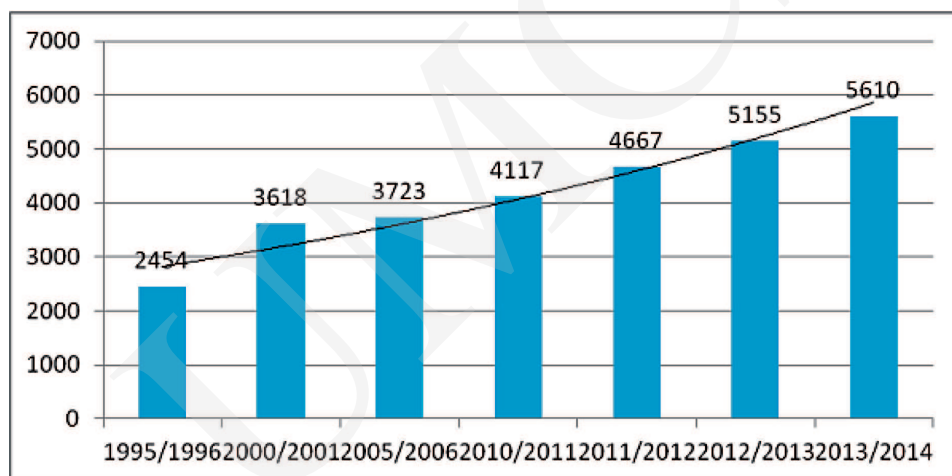
STUDENCI POLSKIEGO POCHODZENIA ZE WSCHODU A UMIĘDZYNARODOWIENIE KSZTAŁCENIA

Przy omawianiu kwestii internacjonalizacji kształcenia warto zaznaczyć, że ważnym elementem strategii rządu RP od lat było zachęcanie młodzieży polskiego pochodzenia z krajów byłego ZSRR do podjęcia studiów w Polsce. W tym przypadku uczelnie pozyskiwały studentów spoza kraju będących w stanie kształcić się w języku polskim, który dla wielu z nich był językiem ojczystym, więc nie wymagało to żadnego dostosowania programów kształcenia. Tacy obcokrajowcy

⁷ *Bezprecedensowy wzrost liczby studentów zagranicznych w Polsce*, www.perspektywy.pl/portal/index.php?option=com_content&view=article&id=1572:bezprecedensowy-wzrost-liczby-studentow-zagranicznych-w-polsce&catid=24&Itemid=119 [dostęp: 22.01.2015].

ze względu na znajomość polskiej kultury wtapiają się zarówno w społeczność akademicką, jak i w całe społeczeństwo. Mimo że początkowo cele programów stypendialnych dla Polaków ze Wschodu zakładały ich powrót po studiach i odbudowę polskiej inteligencji w krajach zamieszkania⁸, wielu absolwentów pozostaje w Polsce, podejmując pracę i zakładając rodziny⁹.

Dzięki wsparciu polskiego rządu w postaci stypendiów¹⁰ oraz możliwości kształcenia na zasadach nieodpłatności dla posiadaczy Karty Polaka¹¹, przybywa z Ukrainy, Białorusi, Rosji, Kazachstanu i innych państw do Polski coraz więcej studentów zagranicznych polskiego pochodzenia (wykres 3).

Wykres 3. Liczba obcokrajowców polskiego pochodzenia studiujących w Polsce w latach 1995–2014

Źródło: opracowanie własne.

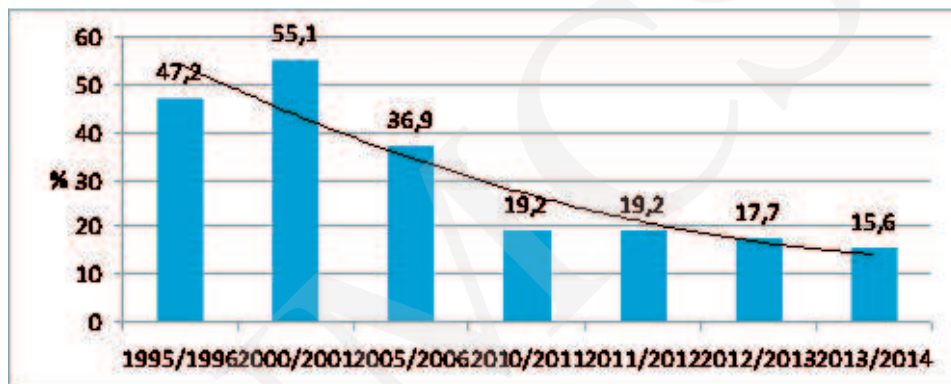
⁸ J. Mazur, *Wstęp*, [w:] *Kształcenie rodaków ze Wschodu w Polsce (1989–1995)*, red. J. Mazur, Lublin 1996, s. 5–9.

⁹ Więcej na temat: V. Gierko, *Badania losów absolwentów polskich wyższych uczelni z krajów byłego ZSRR*, „*Studia Politologica Ucraino-Polona*” 2013, t. 3 (irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Spup_2013_3_9.pdf, dostęp: 22.01.2015).

¹⁰ „Obecnie większej części studentów polskiego pochodzenia z byłych republik radzieckich są przyznawane stypendia różnych instytucji, tj.: Rząd RP, Program Stypendialny Partnerstwa Wschodniego, Stowarzyszenie »Wspólnota Polska«, Fundacja Jana Pawła II i inne”, za: *idem*, *Sytuacja materialna i warunki mieszkaniowe w trakcie studiów w Polsce – opinie studentów polskiego pochodzenia ze Wschodu*, [w:] *Polskie Kresy Wschodnie i ludzie stamtąd. Materiały konferencyjne*, red. W. Dzianisava, P. Juszkiewicz, A. Okuskaite, Warszawa 2014, s. 158.

¹¹ Ustawa o Karcie Polaka z dnia 7 września 2007 r. (Dz.U. z dnia 28 września 2007 r., nr 180, poz. 1280 z późn. zm.; Dz.U. z 2008 r., nr 17, poz. 106, art. 1 § 2).

Pomimo tego, że liczba obcokrajowców polskiego pochodzenia studiujących w Polsce sukcesywnie rośnie, to ich udział w ogóle studentów-cudzoziemców maleje z roku na rok (wykres 4). Przykładowo w roku akademickim 1995/1996 Polacy ze Wschodu stanowili prawie połowę (47,2%) cudzoziemców studiujących na polskich uczelniach, natomiast po upływie prawie dekady w roku akademickim 2013/2014 ich odsetek wyniósł ok. 15,6%¹².

Wykres 4. Udział obcokrajowców polskiego pochodzenia wśród ogółu studentów zagranicznych
Źródło: opracowanie własne.

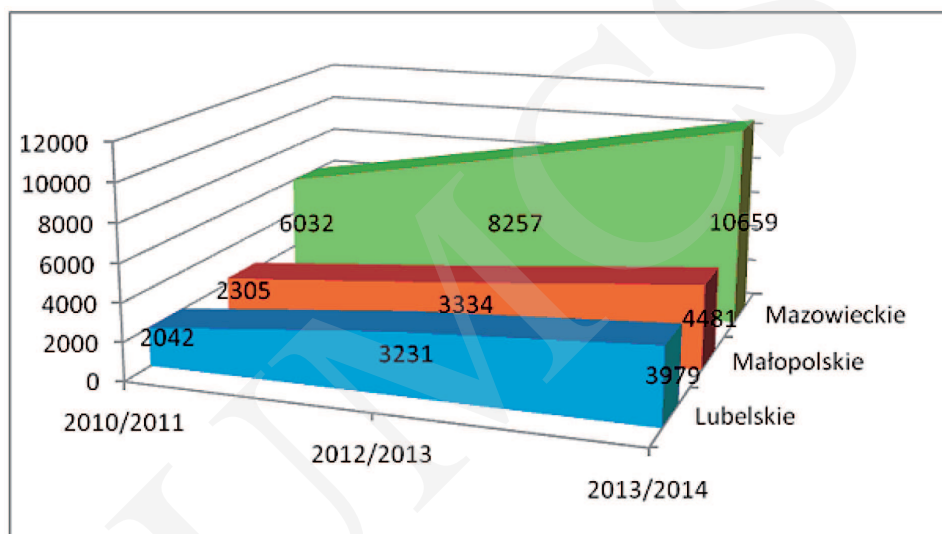
Oznacza to, że mówiąc o umiędzynarodowieniu polskiego szkolnictwa wyższego, mamy na myśli rzeczywistą internacjonalizację, gdyż odsetek cudzoziemców niemających powiązań kulturowych z Polską sukcesywnie rośnie. Zjawisko to ma również pozytywny ekonomiczny wydźwięk, gdyż studenci polskiego pochodzenia są najczęściej stypendystami lub kształcą się na zasadach nieodpłatności, natomiast cudzoziemcy bez polskich korzeni najczęściej płacą za naukę. Trudno natomiast przecenić społeczne korzyści pozostawania absolwentów polskiego pochodzenia w Polsce.

LIDERZY INTERNACJONALIZACJI SZKOLNICTWA WYŻSZEGO WŚRÓD WOJEWÓDZTW

Największa liczba studentów z zagranicy w roku akademickim 2013/2014 studiowała w województwach: mazowieckim (10 659), małopolskim (4481) i lubelskim (3982), co stanowiło odpowiednio 29,6%, 12,5% oraz 11,1% ogółu cu-

¹² *Studenci-cudzoziemcy w Polsce*, www.studenckamarka.pl/serwis.php?s=73&pok=2060 [dostęp: 19.10.2015].

dzoziemców studiujących w Polsce¹³. Łącznie w tych województwach studiowała ponad połowa (53,1%) cudzoziemców w Polsce. W każdym z nich zanotowano wzrost liczby studentów zagranicznych w porównaniu z poprzednim rokiem (wykres 5): w województwie mazowieckim wyniósł on 29%, w małopolskim – 34%, a w lubelskim – 23%.

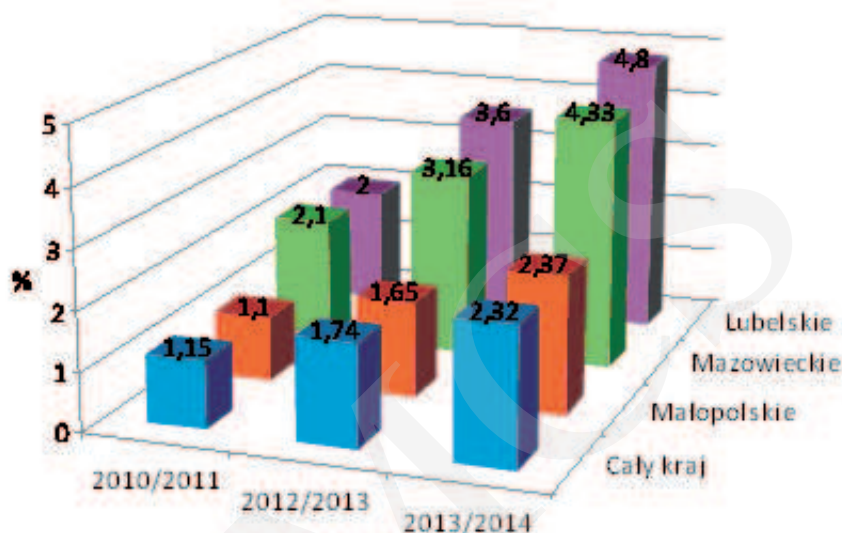

Wykres 5. Liczba cudzoziemców studiujących w woj. mazowieckim, małopolskim i lubelskim w latach 2010–2014

Źródło: opracowanie własne.

Stosunek liczby studentów obcokrajowców do liczby ogółu studentów w danych województwach również zmieniał się bardzo dynamicznie na przestrzeni ostatnich lat (wykres 6), w szczególności w roku akademickim 2013/2014. Wzrost współczynnika umiędzynarodowienia w stosunku do roku akademickiego 2012/2013 oraz 2010/2011 wyniósł odpowiednio 0,7 p.p. i 1,27 p.p. w województwie małopolskim, 1,17 p.p. i 2,23 p.p. w województwie mazowieckim oraz 1,2 p.p. i 2,8 p.p. w województwie lubelskim.

¹³ Warto podkreślić, że województwa były porównywane pod względem liczby studentów zagranicznych, a nie ich udziału w ogólnej liczbie studentów. W przypadku zastosowania współczynnika umiędzynarodowienia kształcenia ranking województw wyglądałby zupełnie inaczej.

Wykres 6. Udział cudzoziemców w ogólnej liczbie studentów w woj. mazowieckim, małopolskim i lubelskim w latach 2010–2014

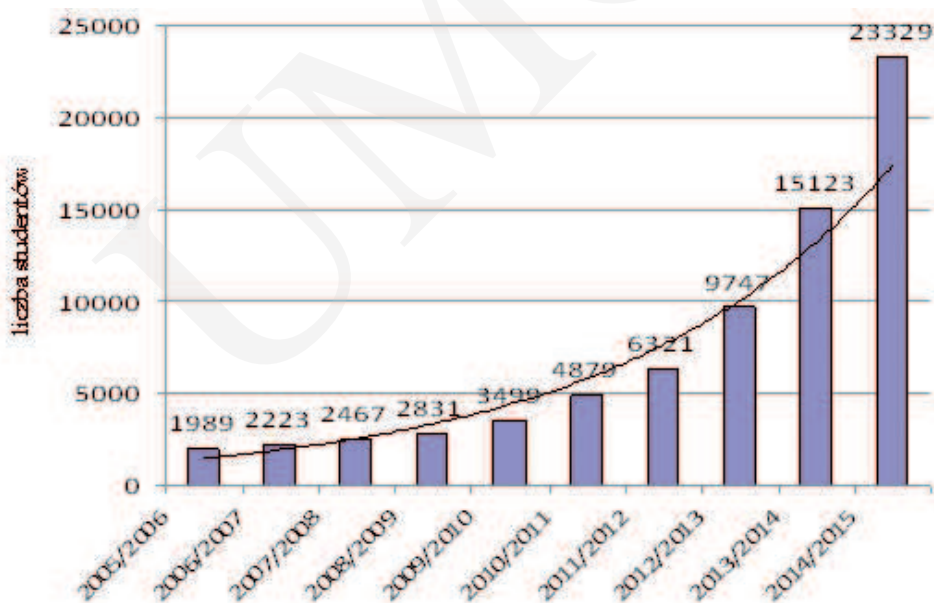
Źródło: opracowanie własne.

Podsumowując przegląd danych statystycznych dotyczących napływu studentów obcokrajowców do Polski, nie sposób nie przyznać, że dynamika stopnia umiędzynarodowienia kształcenia na poziomie wyższym wzrasta z roku na rok. Spróbujmy zatem spojrzeć w przyszłość i przewidzieć skalę internalizacji za kilka lat. Wszystko wskazuje na to, iż wkrótce będziemy świadkami nowych rekordów w danym zakresie. Z obliczeń zaprezentowanych podczas konferencji „Study in Poland”, która odbyła się w dniach 17–18 stycznia 2013 r., wynika, że możemy oczekiwać przyjazdu na studia do Polski 45 000 cudzoziemców w roku akademickim 2015/2016, natomiast w roku akademickim 2019/2020 możemy spodziewać się 75 000 obcokrajowców. Prognoza ta opiera się na analizie dotychczasowego trendu wzrostowego liczby studentów obcokrajowców na polskich uczelniach¹⁴. Natomiast dzisiaj już wiemy, że w roku akademickim 2014/2015 kształciło się w Polsce ponad 46 000 cudzoziemców, co oznacza, iż szacunki przedstawione na konferencji są zaniżone i należy oczekiwać większego napływu cudzoziemców na studia, w szczególności pochodzących z Ukrainy.

¹⁴ W. Siwiński, *Ilu studentów zagranicznych potrzebuje Polska?*, www.studyinpoland.pl/konferencjum/pdfy/konferencja2013/1/ilu_studentow_zagranicznych.pdf [dostęp: 22.01.2015].

„UKRAINIZACJA” POLSKICH UCZELNI WYŻSZYCH – STATYSTYKI

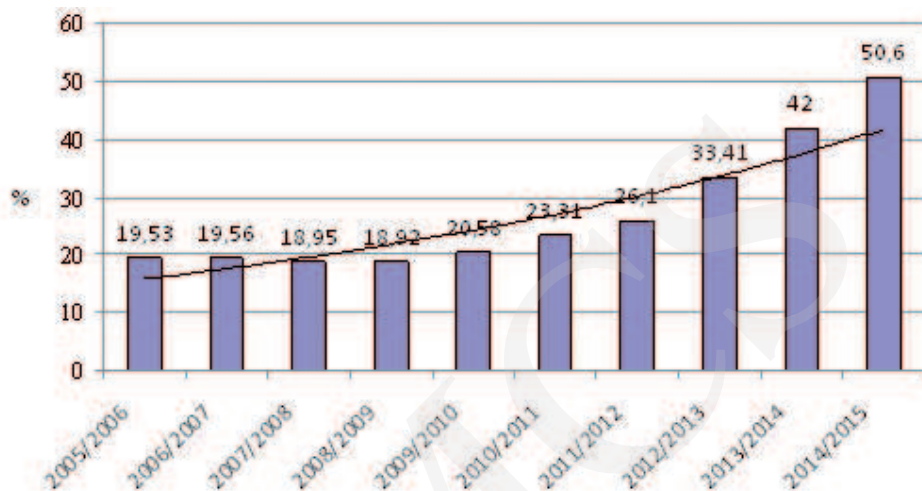
Wśród studentów zagranicznych pochodzących ze 158 krajów prym wiodą Ukraińcy. Wzrost liczby Ukraińców na polskich uczelniach jest bardzo dynamiczny zarówno w odniesieniu do ogółu cudzoziemców, jak i w liczbach bezwzględnych, gdyż w roku akademickim 2013/2014 w Polsce studiowało ponad 15 000 studentów z Ukrainy, co stanowiło 42% ogółu cudzoziemców studiujących w Polsce, natomiast w roku akademickim 2014/2015 do Polski na studia przybyło 23 329 Ukraińców¹⁵, co stanowi 50,6% studentów cudzoziemców w Polsce (wykres 7 i 8). Z danych GUS wynika, że liczba studentów z Ukrainy w porównaniu z poprzednim rokiem akademickim wzrosła o 54%, natomiast w porównaniu z liczbą studentów sprzed dwóch lat wzrosła o 139%.

Wykres 7. Liczba studentów z Ukrainy w Polsce w latach 2005–2015

Źródło: opracowanie własne.

¹⁵ *Over 46 000 International Students in Poland*, www.studyinpoland.pl/en/index.php/news/40-over-46-000-international-students-in-poland [dostęp: 18.10.2015].

Wykres 8. Udział studentów z Ukrainy w ogólnej liczbie studentów w Polsce w latach 2005–2015

Źródło: opracowanie własne.

Wydaje się, że największy przyrost studentów zagranicznych będzie spowodowany napływem studentów z Ukrainy, który już obecnie określa się mianem „ukrainizacji” polskich uczelni. Warto zaznaczyć, że rok po prezentacji danych prognoz (w okresie od listopada 2013 r. do chwili obecnej) na Ukrainie miało miejsce wiele wydarzeń, tj. kolejna rewolucja na Majdanie, zmiana władzy, okupacja i aneksja Krymu przez Rosję, walki na wschodzie kraju, gdzie trwa operacja antyterrorystyczna z udziałem wojska ukraińskiego, mobilizacja do wojska, przywrócenie obowiązku służby wojskowej, zubożenie gospodarcze kraju i ludności. Wszystkie te destabilizujące sytuację w kraju czynniki powinny wpłynąć na częstsze przyjazdy Ukraińców na studia do Polski.

Na I roku studiów kształciło się 6495 ukraińskich studentów, którzy stanowili ponad połowę (54,28%) cudzoziemców rozpoczynających studia w Polsce oraz 3,2% ogółu studentów na I roku¹⁶. Liczba Ukraińców, którzy rozpoczęli studia w roku akademickim 2013/2014 dobitnie ilustruje dynamikę „ukrainizacji” polskich uczelni, gdyż jest ich tyłu, ilu ogółem było na studiach w Polsce dwa lata temu.

Pojęcie „ukrainizacji” polskich uczelni od kilku lat jest coraz bardziej eksponowane w mediach, ale także na portalach społecznościowych. Dodatkowo sytuację potęgują obecne wydarzenia na Ukrainie, które są jednym z głównych tematów śledzonych przez światowe i polskie media. W niektórych miastach,

¹⁶ Obliczenia własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

m.in. w Rzeszowie¹⁷ czy Opolu¹⁸, obecność studentów z Ukrainy jest na tyle zauważalna, że społeczność akademicka i lokalna nie może pozostawać obojętna wobec niej, co najczęściej znajduje swój wyraz w okazywaniu (niejednokrotnie publicznego lub na portalach społecznościowych) niezadowolenia i poczucia zagrożenia samych polskich studentów. Wypowiedzi lubelskich studentów ukazujące się w mediach w danym okresie wskazują na rosnące zaniepokojenie napływem ukraińskich studentów¹⁹. Przykładowo w Lublinie w roku akademickim 2012/2013 stanowili oni 3,8% ogółu doktorantów²⁰, co wskazuje na postępującą „ukrainizację” na wszystkich poziomach kształcenia.

Częstsze przyjazdy Ukraińców są efektem aktywnej działalności promocyjno-rekrutacyjnej polskich uczelni na Ukrainie, które w latach 2008–2012 zorganizowały ponad 20 spotkań informacyjnych w większych miastach kraju, m.in. we Lwowie, w Kijowie, Odessie, Żytomierzu, Charkowie, Doniecku, Chmielnickim itd.²¹ Ukraina jest uznawana za priorytetowy cel promocji atrakcyjności polskiego szkolnictwa wyższego. Z pewnością wynika to z bliskości zarówno geograficznej, jak i kulturowej obu państw, ale także ze względu na duży potencjał emigracyjny kapitału ludzkiego i intelektualnego Ukrainy²². Obecne wydarzenia na Ukrainie, które w jeszcze większym stopniu destabilizują sytuację ekonomiczno-społeczną w kraju, dodatkowo uwydatniają atrakcyjność Polski jako „bezpiecznej przystani”, w której można uzyskać europejski dyplom uznawany w świecie zachodnim, co m.in. oznacza możliwość pozostania w Polsce na dłużej lub wyjazdu do innych krajów UE.

Innym działaniem, które sprzyja promocji Polski jako kraju atrakcyjnego i przyjaznego dla ukraińskich studentów jest polityka rządu, który w obliczu trudnej sytuacji wewnętrznej Ukrainy umożliwił uruchomienie programu Erasmus dla Ukraińców w Polsce, dzięki któremu w I semestrze roku akademickiego

¹⁷ I. Tkachenko, *Polityka z głowy nie umyka? Studenci z Ukrainy specjalistami od polityki*, prostir.pl/lifestyle/150107 [dostęp: 22.01.2015].

¹⁸ *Stop ukrainizacji Uniwersytetu Opolskiego. Polscy studenci przekonują, że są dyskryminowani*, natemat.pl/119559,stop-ukrainizacji-universytetu-opolskiego-polscy-studenci-przekonuja-ze-sa-dyskryminowani [dostęp: 22.01.2015].

¹⁹ A. Pacułek, *Studenci o kolegach z Ukrainy: Zajmują miejsca Polakom*, lublin.gazeta.pl/lublin/1,48724,17036981,Studenci_o_kolegach_z_Ukrainy__Zajmuja_miejsca_Polakom.html#ixzz3Ok0Ym1wI [dostęp: 22.01.2015].

²⁰ Obliczenia własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Lublinie.

²¹ W. Siwiński, *op. cit.*

²² W rankingu zdolności krajów do utrzymywania talentów, czyli wysoko wykwalifikowanych i wykształconych pracowników oraz młodych specjalistów, Ukraina zajęła w 2013 r. 140. miejsce ze 148 krajów. Zob. *Аналіз індексу конкурентоспроможності України в 2013–2014 рр.*, infolight.org.ua/content/analiz-indeksu-konkurentospromozhnosti-ukrayini-v-2013-2014-rr [dostęp: 22.01.2015], cyt. za: S. Denysiuk, W. Kornijenko, *Wizerunek Ukrainy w wewnętrzno- i zewnętrzno-politycznych kontekstach współczesności*, „*Studia Politologica Ucraino-Polona*” 2014, t. 4, s. 96.

2014/2015 naukę podjęło 85 studentów i doktorantów (z terytoriów objętych walkami na wschodzie kraju)²³, natomiast od lutego 2015 r. przybędzie kolejnych 400 studentów i 50 doktorantów (z całej Ukrainy)²⁴. Minister nauki i szkolnictwa wyższego Lena Kolarska-Bobińska zapewniła prezydenta i premiera Ukrainy podczas spotkania w Kijowie, że:

Polska wspiera Ukrainę w budowaniu demokracji i nowoczesnych struktur państwowych, a także jej dążeniu do zawarcia umowy stowarzyszeniowej z Unią Europejską. Współpraca w dziedzinie szkolnictwa wyższego też jest temu podporządkowana. Programy, w których biorą udział studenci ukraińscy, są ukierunkowane na budowę kompetencji i doświadczeń kadr dla państwa i gospodarki ukraińskiej²⁵.

Warto zaznaczyć, że „erasmusom” z Ukrainy przyznano roczne stypendia w wysokości 900 zł miesięcznie, natomiast cały program będzie kosztował ok. 10,7 mln zł²⁶. Strona ukraińska jest odpowiedzialna za selekcję kandydatów na studia do Polski. Nasz kraj również udzieli wsparcia Ukrainie w zapewnieniu warunków do korzystania z europejskich programów edukacyjnych, takich jak Erasmus+. Minister edukacji i nauki Ukrainy prof. Serhiy Kvit podziękował stronie polskiej za pomoc następującymi słowami:

Jesteśmy wdzięczni za to poparcie i program stypendialny, jaki został nam zaproponowany. Ze stypendiów będzie mogła skorzystać duża grupa studentów z Donbasu, gdzie trwa obecnie wojna. Doświadczenie związane z pobytem studentów na tych stypendiach wykorzystamy dla budowania demokracji w społeczeństwie, nowych standardów w oświacie i szkolnictwie wyższym.

Minister Kvit oświadczył również, że polskie doświadczenia w reformowaniu nauki i szkolnictwa wyższego umożliwią ministerstwu edukacji Ukrainy opracowanie projektu ustawy o nauce i badaniach naukowych²⁷.

²³ *Rozpoczął się program „Polski Erasmus dla Ukrainy”*, www.nauka.gov.pl/aktualnosci-ministerstwo/rozpoczal-sie-program-polski-erasmus-dla-ukrainy.html [dostęp: 22.01.2015].

²⁴ *Polskie stypendia dla studentów z Ukrainy*, www.perspektywy.pl/portal/index.php?option=com_content&view=article&id=1781:polskie-stypendia-dla-studentow-z-ukrainy&catid=22:studia&Itemid=119 [dostęp: 22.01.2015].

²⁵ *Będzie więcej ukraińskich studentów na polskich uczelniach*, studia.dlastudenta.pl/artykul/Będzie_wiecej_ukrainskich_studentow_na_polskich_uczelniach,110627.html [dostęp: 22.01.2015].

²⁶ *Polskie stypendia dla studentów z Ukrainy*, www.perspektywy.pl/portal/index.php?option=com_content&view=article&id=1781:polskie-stypendia-dla-studentow-z-ukrainy&catid=22:studia&Itemid=119 [dostęp: 22.01.2015].

²⁷ *Polski Erasmus dla Ukrainy*, www.nauka.gov.pl/aktualnosci-ministerstwo/polski-erasmus-dla-ukrainy.html [dostęp: 22.01.2015].

ZYSKI I STRATY „UKRAINIZACJI” POLSKICH UCZELNI W UJĘCIU EKONOMICZNYM I SPOŁECZNYM

Zjawisko „ukrainizacji” polskich uczelni wywołuje skrajne reakcje i emocje zarówno w środowisku akademickim i studenckim, jak i w społecznościach lokalnych dotkniętych tym procesem. Możemy mówić i o zyskach, jakie wynikają z napływu ukraińskich studentów, i o kosztach tego zjawiska, przy czym większość zysków ma wymiar ekonomiczny, natomiast jeśli mówimy o kosztach – są to głównie koszty społeczne. Zestawienie zysków i kosztów „ukrainizacji” nie umożliwi dokonania jednoznacznej waloryzacji zjawiska, ale pozwoli zwrócić uwagę na najbardziej rażące problemy, które należy rozwiązać, by straty nie przyćmiły pozytywnych aspektów. Zaczniemy zatem od analizy zysków i korzyści napływu ukraińskich studentów w ciągu kilku ostatnich lat.

„Ukrainizacja” polskich uczelni jest jednym z elementów szerszego procesu umiędzynarodowienia szkolnictwa wyższego. Zarówno coroczny wzrost współczynnika umiędzynarodowienia kształcenia (wykres 2), jak i zwiększenie liczby studentów zagranicznych odbywa się przede wszystkim dzięki napływowi Ukraińców na polskie uczelnie (wykres 8), którzy są najliczniejszą grupą wśród cudzoziemców i których najprawdopodobniej będzie jeszcze więcej. Jak już wcześniej wspomniałem, Polska nadal jest na końcu rankingów państw UE i OECD pod względem udziału cudzoziemców w szkolnictwie wyższym, dlatego polityka kraju i uczelnie zmierza w kierunku zwiększenia odsetka umiędzynarodowienia kształcenia. Częstsze przyjazdy studentów z Ukrainy należy zatem uznać za właściwe i pożądane dla realizacji danego celu, czego dowodem jest uznanie Ukrainy za priorytetowy cel działalności rekrutacyjno-promocyjnej polskich uczelni²⁸. Kolejnym pozytywnym aspektem „ukrainizacji” jest unowocześnianie oferty edukacyjnej uczelni i dostosowanie jej do potrzeb i zainteresowań cudzoziemców. Coraz częściej uczelnie zatrudniają zagranicznych lektorów i prowadzących zajęcia²⁹.

Niezaprzeczalnym pozytywnym aspektem obecności ukraińskich studentów oraz studentów innych narodowości jest fakt, że ratują oni polskie uczelnie przed konsekwencjami niżu demograficznego, czyli zmniejszającą się liczbą rodzimych studentów³⁰.

Ukraińscy studenci zapewniają coraz częściej całkiem wymierny ekonomiczny zysk zarówno uczelniom, jak i miastom, w których się kształcą i mieszkają. Jeszcze 10 lat temu liczba cudzoziemców polskiego pochodzenia stanowiła około

²⁸ W. Siwiński, *op. cit.*

²⁹ Więcej informacji na temat programu: www.studyinpoland.pl [dostęp: 22.01.2015].

³⁰ *Zagraniczni studenci ratują uczelnie przed niżem*, www.dziennikpolski24.pl/artuku-1/3623032,zagraniczni-studenci-ratuja-uczelnie-przed-nizem,id,t.html?cookie=1 [dostęp: 22.01.2015].

połowę studentów zagranicznych (wykres 4). Studiowali i studiują oni nieodpłatnie i najczęściej są stypendystami rządu RP. Obecnie ich odsetek zmalał do niewiele ponad 15%. Student zagraniczny, w tym obywatel Ukrainy, płaci za studia co najmniej 2000 euro rocznie, natomiast za kurs nauki języka od 3000 zł do 2000 euro³¹. Nie zapominajmy również o tym, że studenci zagraniczni opłacają miejsca w akademikach, stancje, robią zakupy itd.³²

W przypadku kosztów czy strat związanych z napływem ukraińskich studentów możemy mówić o kosztach społecznych, jakie są spowodowane niezadowoleniem polskich studentów i szerszych grup społecznych, w szczególności zamieszkujących duże ośrodki akademickie. W mediach pojawiają się opinie studentów oraz mieszkańców, z których wynika, że Ukraińców jest po prostu „za dużo”. Studenci się skarżą m.in. w wywiadach i na portalach społecznościowych, że „język ukraiński niedługo stanie się językiem wykładowym”³³ oraz że studenci z Ukrainy zajmują miejsca w akademikach, które należą się Polakom w Lublinie³⁴, Opolu, Krakowie i Warszawie³⁵, aczkolwiek opinie studentów i reakcje przedstawicieli uczelni są często sprzeczne, gdyż we wspomnianych miastach nadal są wolne miejsca w akademikach. Niektóre wypowiedzi ilustrowały skalę zjawiska, np.: „Wystarczy spojrzeć na Wyższą Szkołę Przedsiębiorczości, w grupie jest 25 osób: 20 Ukraińców i pięciu Polaków. Na UMCS-ie tak nie jest”³⁶.

Kolejnym problemem wymienianym przez polskich studentów jest to, że Ukraińcy są oceniani przez wykładowców w sposób bardziej tolerancyjny i dlatego wykorzystują nieznaną im języka polskiego, co ogólnie prowadzi do zanizania poziomu kształcenia. Świadczą o tym następujące wypowiedzi: „Wchodzi np. do dziekanatów bez kolejki, tłumacząc się tym, że nie zrozumieli, że trzeba poczekać. Uczelnia zniża poziom do ich umiejętności językowych i my na tym cierpimy. U mnie na roku jest chyba dziesięcioro Ukraińców, którzy prawie

³¹ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 października 2006 r. w sprawie podejmowania i odbywania przez cudzoziemców studiów i szkoleń oraz ich uczestniczenia w badaniach naukowych i pracach rozwojowych (Dz.U. z 2006 r., nr 190, poz. 1406); *Zagraniczni studenci ratują uczelnie przed niżem*, www.dziennikpolski24.pl/artykul/3623032,zagraniczni-studenci-ratuja-uczelnie-przed-nizem,id,t.html?cookie=1 [dostęp: 22.01.2015]; A. Paculek, *op. cit.*

³² „Niektórzy studenci zagraniczni „pompują” w Lublin nawet do 4000 zł miesięcznie”, cyt. za: D. Smaga, *Zagraniczni studenci wybierają Lublin. Studuje u nas 3037 obcokrajowców*, www.dziennikwschodni.pl/apps/pbcs.dll/article?AID=/20140121/LUBLIN/140129871 [dostęp: 22.01.2015].

³³ *Stop ukrainizacji Uniwersytetu Opolskiego. Polscy studenci przekonują, że są dyskryminowani*, natemat.pl/119559,stop-ukrainizacji-universytetu-opolskiego-polscy-studenci-przekonuja-ze-sa-dyskryminowani [dostęp: 22.01.2015].

³⁴ A. Paculek, *op. cit.*

³⁵ *Stop ukrainizacji Uniwersytetu Opolskiego. Polscy studenci przekonują, że są dyskryminowani*, natemat.pl/119559,stop-ukrainizacji-universytetu-opolskiego-polscy-studenci-przekonuja-ze-sa-dyskryminowani [dostęp: 22.01.2015].

³⁶ A. Paculek, *op. cit.*

w ogóle nie mówią po polsku” (studentka KUL w Lublinie), „Mają fory u wykładowców, to jest niemożliwe, żeby nie znając języka, zdawali wszystko bez poprawek. Na zajęciach o komunikacji społecznej jedna Ukrainka miała przygotować referat, nie umiała go nawet przeczytać, a pozytywną ocenę i tak dostała. Niedługo językiem wykładowym będzie ukraiński. Zagraniczni płacą za studia, więc opłaca się ich przepuszczać, żeby mieć kolejnych”³⁷.

Wielu polskich studentów uważa za niesprawiedliwe również finansowanie przez rząd nauki oraz pobytu wielu studentów z Ukrainy. Chodzi tu o nowy program Erasmus dla Ukrainy, ale przede wszystkim o możliwość nieodpłatnych studiów dla posiadaczy Karty Polaka i stypendystów polskiego pochodzenia³⁸.

Kwestia obecności ukraińskich studentów często jest też poruszana przy okazji omawiania obecnej sytuacji politycznej na Ukrainie oraz kwestii historycznych, co najczęściej potęguje nieprzychylność wobec studentów ze strony Polaków. W jednym z artykułów autorka pochodzenia ukraińskiego, studiująca w Rzeszowie, stwierdziła:

Student z Ukrainy przekształcił się w eksperta od kwestii ukraińskich. Media zapomniały o tym, że student na co dzień zamieszkuje w Polsce nie może rzetelnie ocenić sytuacji poza granicami RP. Mimo że czyta wiadomości ukraińskie i ciągle kontaktuje z rodziną. [...] Młodzi Ukraińcy zostali powiązani ze strefą polityki, a nie ze swoją kulturą czy realiami ich życia w Polsce. Media nie interesowały się tym, że młodzi Ukraińcy mają problem z wyrobieniem wiz studenckich, przez co nie uczestniczą w zajęciach. Pytano ich za to, czy będą głosowali w tegorocznych wyborach prezydenckich w konsulacie w Lublinie. [...] Studenci chętnie udzielają wywiadów lokalnym mediom, często w bardzo szczerzy sposób, ale są już przyzwyczajeni, że wywiady z nimi przekształcają się w komentarze polityczne³⁹.

W obliczu wydarzeń na Ukrainie, w szczególności tzw. Euromajdanu w Kijowie, zaczęły się pojawiać mniejsze Euromajdany w Polsce, organizowane przez ukraińskich studentów. Takie przedsięwzięcia, po pierwsze, zademonstrowały obecność Ukraińców na polskich uczelniach, po drugie – połączyły ich obecność z kwestiami politycznymi, narodowościowymi i kulturowymi, co spotkało się z dwojaką reakcją społeczną. Częste wykorzystywanie symboliki ukraińskiej nie pozostawało bez uwagi mediów i wywoływało konflikty społeczne:

„Miesiąc temu konflikt w akademikach zaostrzył się. Poszło o flagi państwowe. Wywiesiliśmy polskie flagi. Dyrekcja akademika kazała je zdjąć, że niby brudne. Tak naprawdę nie chcieli nimi razić w oczy Ukraińców, którym nie pasują nasze symbole. Tymczasem flagi ukraińskie wiszą dalej” – twierdzi Monika. Dziewczyna nie zgadza się z tłumaczeniem władz UMCS, że polska flaga zosta-

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ „Nie mam nic przeciwko cudzoziemcom, ale rozmawiałam z jedną dziewczyną ode mnie z wydziału i powiedziała, że dostaje 900 zł miesięcznego stypendium, bo ma Kartę Polaka. To duże pieniądze. Lepiej daliby je polskim studentom”, cyt. za: A. Paculek, *op. cit.*

³⁹ I. Tkachenko, *op. cit.*

ła zdjęta, bo była brudna i ktoś przytrzymał ją okiennicą. Yaroslav: „Flagi ukraińskie też musieliśmy zdjąć. Z tego samego powodu, z których zdjęto polskie”⁴⁰.

Inna wypowiedź zarzuca mediom brak empatii i zrozumienia wpływu obecnej sytuacji na Ukrainie na demonstrację symboli narodowych przez Ukraińców:

Jeśli w mieście pojawiała się grupa młodych ludzi z wyraźną symboliką ukraińską, media zaczynały odwoływać się do spraw politycznych. Nie brały pod uwagę wzrostu poziomu patriotyzmu i tożsamości narodowej wśród młodzieży ukraińskiej, dla której po wydarzeniach Euromajdanu symbolika państwowa stała się niezwykle modna⁴¹.

Niemniej największym skandalem, który odbił się szerokim echem w polskich mediach i na portalach społecznościowych, było zdjęcie ukraińskich studentów z Przemysła z flagą UPA. To wydarzenie wywołało prawdziwą burzę medialną, która zmusiła uczelnię, na której studiowali cudzoziemcy, do natychmiastowej reakcji. Co prawda, pojawiły się głosy, iż studenci stali się przedmiotem manipulacji⁴², ale i tak sytuacja ta wpłynęła bardzo negatywnie na wizerunek studentów z Ukrainy i została nagłośniona przez przedstawicieli Ruchu Narodowego⁴³.

PODSUMOWANIE

Proces umiędzynarodowienia kształcenia na poziomie wyższym w Polsce przyspiesza z roku na rok. Jeszcze 15 lat temu ponad połowę cudzoziemców na polskich uczelniach stanowiła młodzież polskiego pochodzenia studiująca na zasadach nieodpłatności lub posiadająca stypendium, natomiast obecnie jej udział wynosi ok. 15%. W roku akademickim 2013/2014 ponad 40% cudzoziemców studiujących w Polsce stanowili Ukraińcy.

Dokonanie jednoznacznej oceny zjawiska „ukrainizacji” polskich uczelni wyższych jest zadaniem trudnym, o ile w ogóle możliwym. Napływ studentów z Ukrainy z jednej strony ratuje uczelnie przed konsekwencjami niżu demograficznego, sprzyja umiędzynarodowieniu kształcenia i unowocześnianiu oferty edukacyjnej oraz przynosi zysk ekonomiczny, gdyż studenci z Ukrainy częściej niż w latach ubiegłych płacą czesne za naukę. Z drugiej strony w mediach są prezentowane wyrazy niezadowolenia polskich studentów, którzy uważają, że studenci z Ukrainy zajmują im miejsca w akademikach, przyczyniają się do zaniżania poziomu kształcenia, wywierają presję na wykładowców, wykorzystując

⁴⁰ A. Paculek, *op. cit.*

⁴¹ I. Tkachenko, *op. cit.*

⁴² *Ibidem.*

⁴³ *Narodowcy: Nie chcemy w Polsce ukraińskich studentów*, wyborcza.pl/1,75248,16831271,Narodowcy_Nie_chcemy_w_Polsce_ukraińskich_studentow_.html#ixzz3PZg30Xp2 [dostęp: 22.01.2015].

swoją niezajomość języka polskiego. Studenci polscy czują się także dyskryminowani ze względu na finansowanie nauki i pobytu Ukraińców przez państwo. Studenci ukraińscy, w obliczu obecnych wydarzeń na Ukrainie, aktywnie wyrażają swoje poglądy polityczne, wykorzystując w tym celu m.in. symbolikę narodową, co może drażnić nie tylko społeczność akademicką, ale i opinię publiczną.

Ocena przyjazdu Ukraińców na studia do Polski może być wyrażana zarówno w kategoriach pozytywnych, jak i negatywnych, aczkolwiek wiele przesłanek wskazuje na dalszy wzrost liczby studentów z Ukrainy i z pozostałych krajów na polskich uczelniach.

BIBLIOGRAFIA

- Аналіз індексу конкурентоспроможності України в 2013–2014 рр.*, infolight.org.ua/content/analiz-indeksu-konkurentospromozhnosti-ukrayini-v-2013-2014-rr [dostęp: 22.01.2015].
- Bezprecedensowy wzrost liczby studentów zagranicznych w Polsce*, www.perspektywy.pl/portal/index.php?option=com_content&view=article&id=1572:bezprecedensowy-wzrost-liczby-studentow-zagranicznych-w-polsce&catid=24&Itemid=119 [dostęp: 22.01.2015].
- Będzie więcej ukraińskich studentów na polskich uczelniach*, studia.dlastudenta.pl/arttykul/Bedzie_wiecej_ukrainskich_studentow_na_polskich_uczelniah,110627.html [dostęp: 22.01.2015].
- Denysiuk S., Kornijenko W., *Wizerunek Ukrainy w wewnętrzno- i zewnętrzno-politycznych kontekstach współczesności*, „*Studia Politologica Ucraino-Polona*” 2014, t. 4.
- Gierko V., *Badania losów absolwentów polskich wyższych uczelni z krajów byłego ZSRR*, „*Studia Politologica Ucraino-Polona*” 2013, t. 3 (irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/Spup_2013_3_9.pdf, dostęp: 22.01.2015).
- Gierko V., *Sytuacja materialna i warunki mieszkaniowe w trakcie studiów w Polsce – opinie studentów polskiego pochodzenia ze Wschodu*, [w:] *Polskie Kresy Wschodnie i ludzie stamtąd. Materiały konferencyjne*, red. W. Dzanisava, P. Juszkievicz, A. Okuskaite, Warszawa 2014.
- Jak osiągnąć 100 tys. studentów zagranicznych w Polsce*, www.studyinpoland.pl/konsorcjum/index.php?option=com_content&view=article&id=5498:jak-osign-100-tys-studentow-zagranicznych-w-polsce&catid=203:105-newsletter-2014&Itemid=100143 [dostęp: 22.01.2015].
- Łukaszewska J., *Jak szkoły wyższe zabiegają o studentów cudzoziemców*, „*Biuletyn Migracyjny*” 2010, nr 26.
- Mazur J., [w:] *Kształcenie rodaków ze Wschodu w Polsce (1989–1995)*, red. J. Mazur, Lublin 1996.
- Narodowcy: Nie chcemy w Polsce ukraińskich studentów*, wyborcza.pl/1,75248,16831271,Narodowcy_Nie_chcemy_w_Polsce_ukrainskich_studentow_.html#ixzz3PZg30Xp2 [dostęp: 22.01.2015].
- Over 46 000 International Students in Poland*, www.studyinpoland.pl/en/index.php/news/40-over-46-000-international-students-in-poland [dostęp: 18.10.2015].
- Paculek A., *Studenci o kolegach z Ukrainy: Zajmują miejsca Polakom*, lublin.gazeta.pl/lublin/1,48724,17036981,Studenci_o_kolegach_z_Ukrainy_Zajmuja_miejsca_Polakom.html#ixzz3Ok0Ym1wI [dostęp: 22.01.2015].
- Polski Erasmus dla Ukrainy*, www.nauka.gov.pl/aktualnosci-ministerstwo/polski-erasmus-dla-ukrainy.html [dostęp: 22.01.2015].
- Polskie stypendia dla studentów z Ukrainy*, www.perspektywy.pl/portal/index.php?option=com_content&view=article&id=1781:polskie-stypendia-dla-studentow-z-ukrainy&catid=22:studia&Itemid=119 [dostęp: 22.01.2015].

- Rozpoczął się program „Polski Erasmus dla Ukrainy”*, www.nauka.gov.pl/aktualnosci-ministerstwo/rozpoczal-sie-program-polski-erasmus-dla-ukrainy.html [dostęp: 22.01.2015].
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 października 2006 r. w sprawie podejmowania i odbywania przez cudzoziemców studiów i szkoleń oraz ich uczestniczenia w badaniach naukowych i pracach rozwojowych (Dz.U. z 2006 r., nr 190, poz. 1406).
- Siwiński W., *Ilu studentów zagranicznych potrzebuje Polska?*, www.studyinpoland.pl/konsorcjum/pdfy/konferencja2013/1/ilu_studentow_zagranicznych.pdf [dostęp: 22.01.2015].
- Smaga D., *Zagraniczni studenci wybierają Lublin. Studiuje u nas 3037 obcokrajowców*, www.dziennikwschodni.pl/apps/pbcs.dll/article?AID=/20140121/LUBLIN/140129871 [dostęp: 22.01.2015].
- Stop ukrainizacji Uniwersytetu Opolskiego. Polscy studenci przekonują, że są dyskryminowani*, temat.pl/119559,stop-ukrainizacji-uniwersytetu-opolskiego-polscy-studenci-przekonuja-za-sa-dyskryminowani [dostęp: 22.01.2015].
- Studenci-cudzoziemcy w Polsce*, www.studenckamarka.pl/serwis.php?s=73&pok=2060 [dostęp: 19.10.2015].
- Study in Poland. Studenci zagraniczni w Polsce 2012*, Fundacja Edukacyjna „Perspektywy”, www.studyinpoland.pl/konsorcjum/pdfy/oraporcie_atudy_in_poland2012.pdf [dostęp: 22.01.2015].
- Tkachenko I., *Polityka z głowy nie umyka? Studenci z Ukrainy specjalistami od polityki*, prostir.pl/lifestyle/150107 [dostęp: 22.01.2015].
- Ustawa o Karcie Polaka z dnia 7 września 2007 r. (Dz.U. z dnia 28 września 2007 r., nr 180, poz. 1280 z późn. zm.; Dz.U. z 2008 r., nr 17, poz. 106, art. 1 § 2). www.studyinpoland.pl [dostęp: 22.01.2015].
- Zagraniczni studenci ratują uczelnie przed niżem*, www.dziennikpolski24.pl/artykul/3623032,zagraniczni-studenci-ratuja-uczelnie-przed-nizem,id,t.html?cookie=1 [dostęp: 22.01.2015].

SUMMARY

In the article the author describes factors and social and economical consequences of the constantly increasing number of Ukrainian students in Poland. In the academic year 2014/2015 Ukrainians constituted more than 50,6% of all foreigner students in Poland. This process has been called the “ukrainization” of the polish universities. The factors which have an impact on the increasing number of Ukrainian students are the opportunity to make a European diploma, not stable political and economical situation in Ukraine, corruption in Ukrainian universities. The “ukrainization” of the Polish universities, in one hand, is an antidote for the consequences of bad demography and is a part of wider process of the internalization of higher education in Poland. In the other hand, the increasing number of students from Ukraine makes some of Polish students do feel being discriminated because of – in their opinion – Ukrainians are treated by teachers with a bigger tolerance because of the lower level of knowing Polish language and because of the situation in Ukraine in 2014–2015. Also Polish students are against the government’s financial support for the Ukrainians who arrived from the Eastern Ukraine. The written paper is based on government statistics, articles published by “Perspektywy” Foundation and other articles on the subject.

Keywords: “ukrainization” of the Polish universities; internationalization of higher education in Poland; students from Ukraine in Poland